

postadres
Postbus 2120
3800 CC Amersfoort

bezoekadres
Utrechtseweg 3-F
3811 NA Amersfoort

T 033-4653045

BTW NL 8041.03.136 B01
KvK 41177654

Gemeente Woerden 12.001838

Registratiedatum: 08/02/2012
Behandelend afdeling
Afgehandeld door/op:

gemeente Woerden
aan B & W en de raadsleden
aan overige belangstellenden

Raad - 7 FEB. 2012 12.001838

Beh. Ambt.:
Streefdat.:
Afschr.: B&W / R
B.V.O.:

Amersfoort, 17 januari 2012

betreft: informatiemateriaal Monumentenwacht Utrecht
cc: beleidsadviseur cultuurhistorisch erfgoed, mw. A.E. Wolters

Geachte heer / mevrouw,

Op verzoek van uw beleidsadviseur mw. Wolters, namens uw wethouder mw. T. Cnossen, heeft de Stichting Monumentenwacht Utrecht op donderdag 8 december 2011 aan belangstellenden onder u en overige betrokkenen bij het monumentenbeleid, een inhoudelijke presentatie gegeven over de aard van onze organisatie, het grote belang van periodieke inspectie en de inhoud van ons werk.

De gemeente Woerden heeft binnen het budget instandhouding gemeentelijke monumenten de komende begrotingsjaren geld gereserveerd voor een periodieke monitoring door de Monumentenwacht van de gemeentelijke monumenten. Dat gaat jaarlijks om een bedrag van € 22.750,- Dat is op zich niet veel geld, maar met dit budget kunnen wij - in nauw overleg met uw ambtenaar - wel heel gericht uw gehele gemeentelijke lijst monumenten in de gaten houden en adviseren over beheer en behoud. De instandhouding van cultureel erfgoed, uw gebouwde monumenten, is een gemeentelijke zorg en in het belang van de individuele (particulier) eigenaar. Onze "handen op het dak" zijn daarbij een prima instrument.

Aanvullend op de persoonlijke presentatie bieden wij u het volgende informatiemateriaal aan:

- de Nieuwsbrief van december 2011, met een interessante verwijzing naar onze website, een item over de loopbaan van monumentenwachter Gert Verwoerd;
- onze Perspectiefnota 2011 - 2018;
- een (gedeeltelijke) voorbeeldrapportage van ons kernproduct;

Wij hopen met deze 'mailing' u nog meer op detail te hebben geïnformeerd over onze Stichting en onze kerntaak. Tegelijk stellen wij de vorming van een fractiedossier 'monumentenzorg' zeer op prijs. Mocht u naar aanleiding van deze brief of het verstrekte informatiemateriaal nog vragen of opmerkingen hebben: wij horen u graag !

Namens het bestuur van de Stichting Monumentenwacht Utrecht,
met vriendelijke groet,

Wichert van Dijk
directeur

Objectgegevens

Objectnummer 0000
 Object: Voorbeeldrapport
 Straat:
 Postcode:
 Plaats:

Eigenaar:
 Straat:
 Postcode:
 Postbus:
 Postcode:
 Plaats:
 E-mail:

Monumentnummer: n.v.t.
 Monumenttype Onbekend
 Bouwjaar: 1903

Inspectiegegevens

Inspectienummer: UT_0000_2012_R_1

<u>Naam</u>	<u>Type werk</u>	<u>Datum</u>	<u>Begintijd</u>	<u>Eindtijd</u>	<u>Uren</u>
	Beeldmateriaal	1 jan 09	8:00	11:00	3.00
	Rapportage	1 jan 09	8:00	12:00	4.00
	Inspectie	1 jan 09	8:00	14:15	6.25
	Inspectie	1 jan 09	8:00	14:15	6.25

Totaal aantal uren: 19,50

Algemeen

De constructieve toestand (casco) van het gebouw (villa) is goed.
 De onderhoudstoestand is, uitgezonderd enkele onderdelen, redelijk.
 Hieronder treft u de uit te voeren werkzaamheden in volgorde van prioriteit.
 Ter oriëntatie; de gevel langs de xxxxxxxxxxxxxx is de noordwestzijde.
 De nummers, vermeld in het rapport, corresponderen met de nummers op de dakplattegrond.
 De gevels zijn aangegeven met windrichtingen.

Opmerkingen bouwkundige staat en bereikbaarheid

Bereikbaarheid: Volgens de geldende normen en richtlijnen voldoet het gebouw niet aan de eisen.
 Toegankelijkheid: Volgens de geldende normen en richtlijnen voldoet het gebouw niet aan de eisen.

Bijlagen

Detail tekeningen 1x
 Informatiebladen nrs. 23 en 24: Panbedekking, vastleggen vorsten

Uitgevoerde werkzaamheden door de Monumentenwacht

Verspreid zijn enkele gezakte dakpannen goed gelegd en 5 gescheurde dakpannen zijn vervangen.
 Aan de westzijde zijn enkele scheuren in het zink van de goot en enkele scheuren in het afdichtlood van de dakkapel aan de zuidzijde zijn met afdichtband afgeplakt.
 Boven het platte dak is de ernstig door houtrot aangetaste onderste panlat vervangen.
 Een losgeraakte nokvorst is met kit vastgelegd.
 De goten en dakkapellen zijn schoongemaakt.
 Rapportage, dakplattegrond en fotobijlage zijn gemaakt.

Verwerkte materialen

De dakpannen kwamen uit de aanwezige voorraad.
 Afdichtband € 3,00

Uit te voeren werkzaamheden in volgorde van prioriteit

Inspectienummer: UT_0000_2012_R_1

Villa

0 - 1 jaar

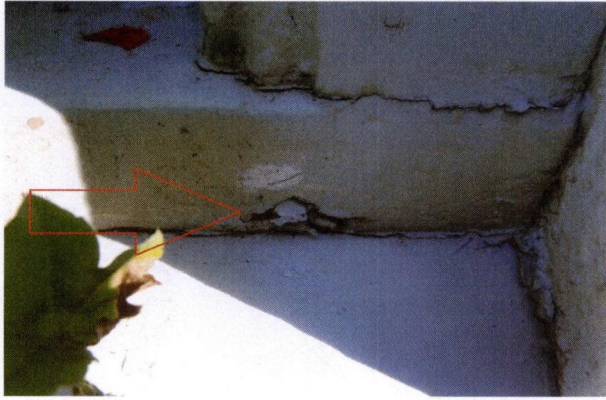
4.2	4.2 Bereikbaarheid en toegankelijkheid; bereikbaarheid dakvlak nr. 14	Kunststof koepel draaibaar maken en een ladder aanbrengen om op het dak te kunnen komen.	
4.2	4.2 Bereikbaarheid en toegankelijkheid; veiligheid dakvlakken en goten	Op dakvlak nr. 14 platdakbeveiliging aanbrengen.	
2.5.2	In dakvlak nr. 14; kunststof lichtkoepel	De kunststof koepel draaibaar maken.	G
2.2.2	Dakvlakken nrs. 2 t/m 12; dakbeschot	Het door houtrot aangetaste beschot vervangen.	R
2.2.2	Dakvlakken nrs. 2 t/m 12; kruisdakpan rood geglaazuurd	De goede dakpannen uitsorteren en hergebruiken. De overige dakpannen van dezelfde soort, kleur en maat opnieuw aanbrengen. Ook ventilatiedakpannen aanbrengen.	M
2.5.1	Zuidwestzijde; loodaansluiting over de dakpannen	De loodaansluitingen over de dakpannen herstellen.	S
2.4.1	Zink; bakgoten	Het zink van de goten vervangen en waar nodig een expansie aanbrengen.	S
2.2.2	Dakvlakken nrs. 2 t/m 12; nokken bedekt met halfronde vorsten gelegd in de specie	De nokvorsten opnieuw in de specie aanbrengen.	S
2.2.2	Dakvlakken nrs. 2 t/m 12; betengeling en panlatten	De panlatten vervangen en onder de dakpannen beter ventileren.	S

1 - 3 jaar

3.4	Troggewelf; ijzer liggers	Het ijzer ontroesten en roestwerend behandelen.	R
2.7	2.7 Gootlijsten; overstekken met klossen lijswerken dekveren	Het zink op een constructief goede wijze opnieuw aanbrengen. Het door houtrot aangetaste hout vervangen.	R
1.6	Aanbouwen; overstek met klossen en boeidelen	Het door houtrot aangetaste hout vervangen.	R
1.6	Aanbouw; schilderwerk algemeen, aanbouw	Het schilderwerk behandelen.	R
1.2.4	topgevels, noordwest- en zuidoostzijde		R
1.2.2	Noordwest-, noordoost-, zuidoost- en zuidwestzijde; lekdorpels onder de kozijnen, hardsteen	De gezakte lekdorpels opnieuw aanbrengen.	R
2.5.1	Noordoost- en zuidoostzijde; zinkbedekking	Het zink van de dakkapellen vervangen.	M
2.3	Gevels en goten; muurlodaansluitingen	Het muurlood aanbrengen.	M
1.6	Aanbouwen; bitumineuze bedekkingen, platte daken nrs. 15 t/m 17	De bedekking van de platte daken vervangen. De zinken lijsten vervangen en de inbraakbeveiliging op de goede wijze aanbrengen.	M
1.6	Erker; tuile du Nord dakpannen	Waar nodig de dakpannen vervangen.	M
1.6	Aanbouwen; houtwerk balkonhek	Het door houtrot aangetaste hout vervangen en de aansluitingen waterdicht afwerken.	M

Woonhuis

01 Een onderdorpel en een lekdorpel van een kozijn zijn door houtrot aangetast. (rubriek 1.4.2)

02 Een onderdorpel van het kozijn is door houtrot aangetast. (rubriek 1.4.2)

03 De vernageling van de panlatten is door roest aangetast. De panlatten zijn sterk verweerd. (rubriek 2.2.2)

04 De dakpannen vershilferen. (rubriek 2.2.2)

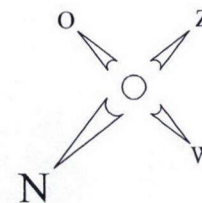
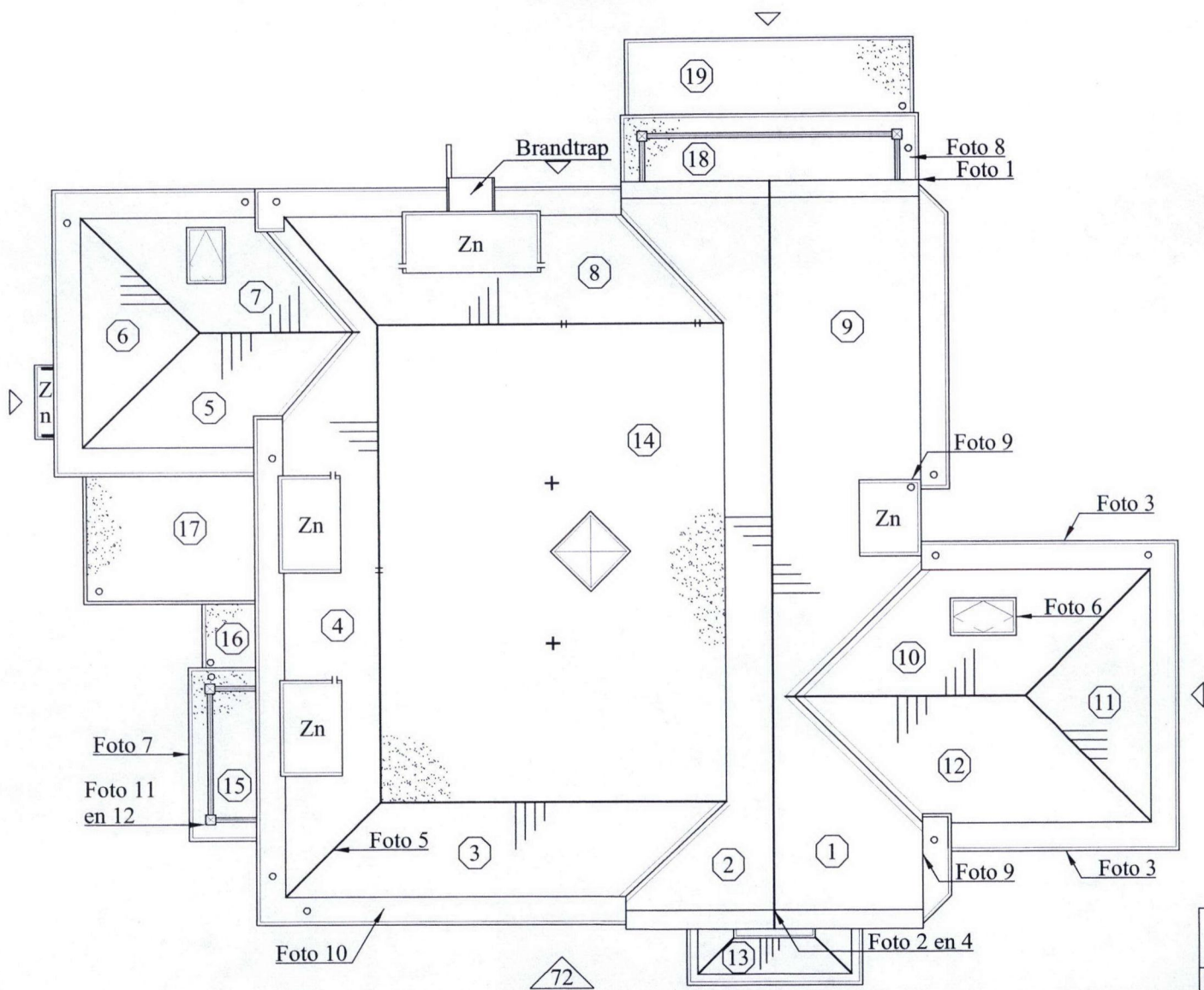

05 Er blijft veel water op het dak staan. Hierdoor is het zink door putcorrosie aangetast. (rubriek 2.2.4.2)

06 Bij de schoorsteen aan de noordzijde staat een van de poeren los. (rubriek 2.6.0)

- Legenda / renvooi.
- + = Aan te brengen bevestigingspunt.
  - = Bitumen / mastiebedekking.
  - (with diagonal lines) = Daklicht.
  - ▨ (with vertical lines) = Dakpanbedekking.
  - (with horizontal lines) = Dakraam tuimel.
  - △ (with vertical lines) = Entree pijl.
  - ▨ (with diagonal lines) = Kilgoot.
  - Zn = Zinkbedekking.

monumentenwacht mw utrecht			
Object nummer			
Object	Villa		
Adres object			
Plaats			
Monumentnr. R.A.C.M.	N.v.t.	Categorie	05.
Revisie		Datum	
Getekend door	M K	Schaal	1 : 150

MONUMENTEN WACHT

December
2011

Nieuwsbrief

Utrecht

Afscheid van Gert Verwoerd

Per 1 februari aanstaande gaat monumentenwachter Gert Verwoerd met pensioen. Hij is dan 63,5 jaar. Tot zover niets bijzonders. Maar Gert is met bijna 37 dienstjaren met afstand de langzittende (én -lopende en -klimmende) monumentenwachter van Nederland. Zijn loopbaan valt samen met de geschiedenis van Monumentenwacht Utrecht. Alle reden dus om bij zijn vertrek stil te staan.

In het voorjaar van 1975 is Gert Verwoerd 27 jaar. Hij werkt dan al ruim tien jaar als timmerman voor een kleine aannemer uit Benschop, het dorp waar hij geboren is. Het is niet zijn eigen idee om bij de monumentenwacht-in-oprichting te solliciteren. Dat komt van zijn buurman en bouwvriend Piet de Haan. Die is al aangenomen bij de nieuwe organisatie en doet flink wat moeite om Gert over te halen. "Ik ben niet zo veranderingsgezind", bekent de laatste.

Gert heeft 'de wacht' zien groeien van twee naar meer dan twintig mensen. Van een paar pioniers in een oude bestelbus naar een professionele organisatie met een modern wagenpark. Van een ideële stichting met nauwelijks tweehonderd klanten naar een veelzijdige uitvoerings- en adviesinstelling met meer dan drieduizend abonnees. "En zeker ook van een soort roepende in de woestijn tot een organisatie waarnaar

geluisterd wordt", merkt hij op. "In het begin hebben veel instanties de kat uit de boom gekeken, maar geleidelijk aan kwam er steeds meer waardering voor onze werkwijze en onze adviezen. Uiteindelijk zijn er door ons voorbeeld zelfs wetten gewijzigd, waardoor het accent is verschoven van restauratie naar instandhouding."

Bij dit alles is Gert steeds een man van de praktijk gebleven. "Het inspecteren en ter plekke adviseren blijft voor mij de kern van het werk. En niet te vergeten de kleine reparaties en onderhoudsmaatregelen. Een afvoer ontstoppen of een lekkage verhelpen, daar maak je mensen blij mee!"

Op onze website www.monumentenwacht-utrecht.nl vertelt Gert Verwoerd meer over zijn loopbaan en de ontwikkeling van Monumentenwacht Utrecht.

Duurzaamheid en monumenten(wacht)

Bezuinigen onverstandig

Beleidsvisie molens

Wijzigingen monumentenaftrek

De Buitenwacht

In deze kolom krijgt steeds een andere partner uit het brede werkterrein van Monumentenwacht het woord. Deze keer is dat Nel Viersen, voorzitter van de Vereniging van eigenaren-bewoners van monumenten *BewoondBewaard*.

Duurzaamheid met gezond verstand

Tijdens lezingen en in publicaties worden prachtige voorbeelden gepresenteerd van energiezuinige monumenten. Theoretisch is inderdaad, ook in monumenten, van alles denkbaar. Isoleren van dak, gevels en vloeren, enkel of dubbel isolerend glas, muur- en vloerverwarming, houtkachels voor de centrale verwarming. Maar wie de panden die als voorbeeld worden aangehaald kent, weet dat deze vóór de ingrepen bijna altijd in slechte tot matige staat van onderhoud verkeerden. Het energiezuiniger maken kan in die gevallen makkelijk worden geïntegreerd in het restauratieplan.

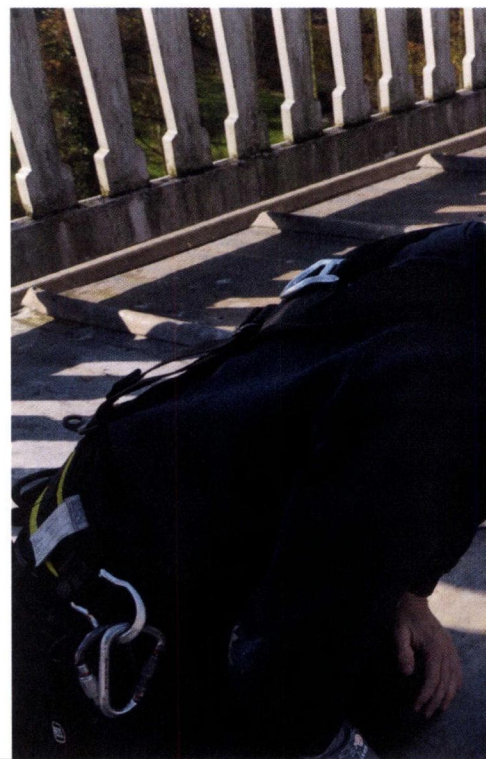
Dat ligt anders voor de overige 90 procent van de monumenten, die in redelijke tot goede staat verkeren. Het vervangen van nog in goede staat verkerende ruiten door isolerend glas is een beslissing die men niet snel neemt en het aanbrengen van muurverwarming in een muur die nog strak in het behang zit, is ook hoogdrempelig. Houtkachels kunnen zonder al te veel problemen op de bestaande cv-installatie worden aangesloten, maar dan moet de kelder wel voldoende groot zijn.

Energiebesparing zonder grote ingrepen is ook mogelijk. Uit onderzoek blijkt dat zware gordijnen (die dan wel dicht moeten 's avonds) al een behoorlijke energiewinst opleveren, terwijl het sluiten van binnenluiken het warmteverlies met circa 60 procent kan verminderen. Gecombineerd met selectief stoken en comfortabele truien hebben deze 'maatregelen' bij ons geresulteerd in een 20 tot 30 procent lagere energierekening. Kortom: gedragsverandering als energiemeetregel is goedkoop en effectief.

Duurzaamheid en monumenten

Veel historische oplossingen

De keuze van het onderwerp is niet zonder risico. Want misschien hoort en leest u al zo veel over duurzaamheid dat u verzadigd raakt. Maar dan toch dit: in relatie tot monumenten(zorg) ziet het duurzaamheidsdenken er wezenlijk anders uit dan in relatie tot bijvoorbeeld uw reisgedrag, een consumentenproduct of een nieuwbouwwoning. Veel interessanter. Dat komt ook overtuigend naar voren uit 'Duurzaam erfgoed', een onlangs verschenen boekwerk vol uitstekende nieuwe en oude ideeën.

'Duurzaamheid en decadentie zijn eigenlijk geen tegenpolen, ze liggen vaak in elkaars verlengde.' Zo schrijft Jan van't Hof, hoofd van de afdeling Instandhouding van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), in een columnachtig hoofdstuk van vier bladzijden. De inhoud, en het feit dat deze bijdrage is opgenomen, maken duidelijk dat het degelijke en deugdelijke onderwerp duurzaamheid in de nieuwe uitgave met enige luchtigheid wordt benaderd. 'Het aantal zonnecollectoren en HR-

ketels lijkt wel een communicerend vat met kerosineverblindende all-inclusive reizen', constateert de schrijver. Met andere woorden: geld dat bespaard wordt door duurzame maatregelen, wordt niet zelden besteed aan leuke dingen die allerminst duurzaam zijn.

Deze en andere relativeringen nemen niet weg dat het onderwerp duurzaamheid in relatie tot monumenten wel degelijk serieus en vanuit vele invalshoeken wordt

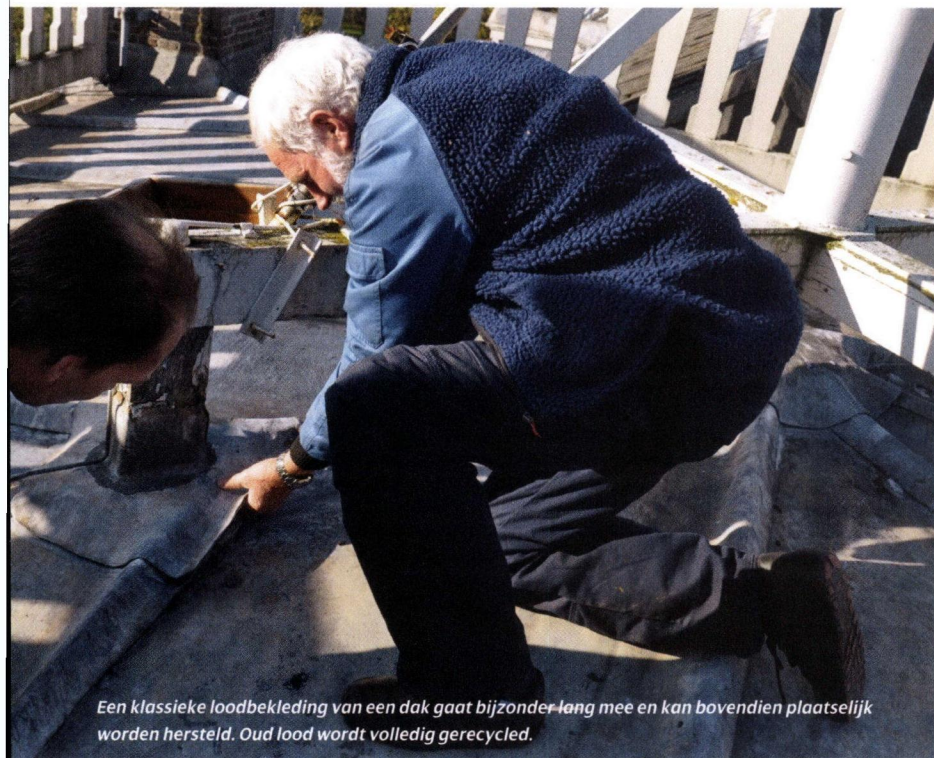
Duurzaam boekwerk

Het boek 'Duurzaam erfgoed - Duurzaamheid, energiebesparing en monumenten' is gepresenteerd tijdens het gelijknamige symposium van de RCE, op 12 oktober jongstleden in Rotterdam. De uitgave (264 pp) bevat 25 zeer gevarieerde bijdragen van uiteenlopende deskundigen, onder eindredactie van Huub van de Ven. Het boek is voor € 39,95 verkrijgbaar in de boekhandel (ISBN 978 90 8989 486 1). Een beperkt gedeelte van de inhoud zal over tien jaar achterhaald zijn, maar het grootste deel is beduidend duurzamer.

en voldoen nog uitstekend

Een klassieke loodbekleding van een dak gaat bijzonder lang mee en kan bovendien plaatselijk worden hersteld. Oud lood wordt volledig gerecycled.

benaderd. Voor een beperkt deel gaat het om onderwerpen die niet specifiek zijn voor monumenten, zoals het gebruik van zuinige verlichting en spaarkoppen op de douche. Maar het grootste deel van de inhoud is toegesneden op de bouwkundige aspecten van oudere gebouwen en een duurzaam gebruik hiervan. Zo wordt in diverse bijdragen ingegaan op het nisoleren van met name daken en op mogelijkheden om ongewenste gevolgen hiervan te voorkomen. Op het gebied van energiebesparing komen onder meer selectief stoken (niet in alle vertrekken), compartimentering (scheidingswanden, 'dozen' in grotere ruimtes), kachels en technische installaties aan de orde.

Interessant is ook het Britse onderzoek naar het warmteverlies door vensters. Al jaren wordt gediscussieerd over de vraag of en wanneer oplossingen met isolerend enkel of dubbel glas wenselijk of toelaatbaar zijn bij monumenten. Vaak moeten kozijnen hiervoor ingrijpend worden veranderd of volledig worden vervangen. Kort gezegd blijkt dat een goed sluitend klassiek negentiende-eeuws schuifraam met enkel

glas, in combinatie met luiken en dikke gordijnen, een isolatiewaarde heeft die vergelijkbaar is met die van modern isolerend glas. Door achterzetbeglazing kan een nog beter resultaat worden bereikt. Vakkundig herstel van historische vensters (en luiken!) heeft met andere woorden niet alleen de voorkeur vanwege de monumentale waarde, maar ook uit het oogpunt van duurzaamheid. Er hoeven immers geen nieuwe kozijnen te worden vervaardigd.

Soms blijkt er ook een keerzijde aan duurzaamheid. Zo is er het verslag van een zeer gemotiveerde, milieubewuste monumenteigenaar die een pakket maatregelen treft om zijn woning en het gebruik daarvan energiezuiniger en (mede daardoor) duurzamer te maken. Ondanks goede voorbereidingen loopt niet alles even soepel, zowel bij de vergunningaanvraag als in de uitvoering. De eigenaar vecht zich echter dapper door de tegenslagen heen en is uiteindelijk redelijk tevreden over het resultaat. Dat wil zeggen in termen van comfort. De investeringen zijn voorlopig niet terugverdiend. Hij becijfert dat dit in het gunstigste geval 78 jaar gaat duren.

Dubbel en positief

Het begrip duurzaamheid heeft twee betekenissen. De eerste en meest concrete is 'bestendig', ofwel '(relatief) lang stand houdend'. In deze betekenis is een gelakte eiken grafkist duurzamer dan een exemplaar van gerecycled karton: de houten versie gaat immers veel langer mee. De tweede (en meer abstracte) betekenis is (ongeveer) 'gemaakt van grondstoffen en volgens processen die geen blijvende schade toebrengen aan het milieu en de Aarde'. In deze betekenis is de kartonnen kist beduidend duurzamer: hij is gemaakt van afvalmateriaal, de productie kost minder energie en hij laat geen noemenswaardige verontreiniging na in de bodem. Overigens is wat bestendig (duurzaam 1) is, veel vaker ook juist goed voor de planeet (duurzaam 2). In het boek 'Duurzaam erfgoed' en in deze nieuwsbrief wordt duurzaam daarom gehanteerd in de dubbele positieve betekenis.

Andere onderwerpen die aan de orde komen zijn onder meer klimaatverandering, energiezuinig gedrag, rekenmodellen en energielabels, historische installaties, nieuwe technieken en materialen, overheidsmaatregelen om duurzaamheid in verband met monumenten te stimuleren, klimaatinstallaties en (hergebruik van) historisch bouw materiaal; zie voor laatstgenoemd onderwerp ook pagina 6 en 7.

Waarom bezuinigen op Monumentenwacht niet verstandig is

In veel provincies wordt de subsidie aan Monumentenwacht of aan de overkoepelende erfgoedorganisatie bevroren of verminderd. Onder de huidige economische omstandigheden is dat niet verrassend. Het lijkt zelfs logisch. Maar is bezuinigen op een organisatie die niet anders doet dan het bevorderen van sober en doelmatig onderhoud – wat veruit de meest economische manier is om gebouwd erfgoed in stand te houden – wel verstandig? De vraag stellen is hem beantwoorden, vindt Fred Vos, directeur Monumentenwacht Nederland.

“Vraag een volk waar het het meest trots op is en vrijwel zeker eindigt het cultureel erfgoed op de eerste plaats. Zo niet, dan in elk geval in de top-3. Mensen van alle gezindten blijken het erover eens dat juist de nalatenschap van hun voorouders hun identiteit verleent, samenbrengt, inspireert en ‘een goed gevoel geeft’. Monumenten vormen daar ontegenzeggelijk een belangrijk onderdeel van.

Wat dat betreft is het niet vreemd dat in alle provinciale coalitieakkoorden wordt verklaard dat handhaving of versterking van de eigen culturele identiteit een speerpunt is. Daarbij wordt meestal expliciet verwezen naar het gebouwde erfgoed. Dat is terecht, maar naar mijn mening verplicht dit bestuurders wel om consequent te zijn. Als zij, met de bevolking, van mening zijn dat monumenten veel betekenen voor de samenleving als geheel, moeten zij ook bereid zijn om de middelen te blijven uittrekken voor een verantwoorde instandhouding van dit erfgoed.

Monumentenwachten zijn hiervoor de organisaties bij uitstek. Ik denk zelfs dat geen organisatie concreter bijdraagt aan de realisatie van alle mooie beleidsvoornemens. Daarom is het buitengewoon onverstandig om te beknipten op ons uiterst basale werk: inspecteren, noodreparaties uitvoeren en rapporteren. Provincies die dit wel doen, gaan voorbij aan het feit dat monumenten een meer dan gemiddelde onderhoudsbehoefte hebben. Dat komt omdat ze wat ouder zijn, en vaak ook wat bijzonderder. Maar dat is nou precies waarom ze zo worden gewaardeerd. En zo bijdragen aan die hooggewaardeerde provinciale identiteit. Is het dan niet redelijk dat hun eigenaren wat extra steun krijgen? Via een aantrekkelijk abonnement op een monumentenwacht?”

Beleidsvisie op molens:

Meer monument, minder werktuig

Weinig monumenten worden zo breed gewaardeerd als molens. We hebben er nog ruim duizend in Nederland. Dankzij de inspanningen van velen, is hun onderhoudstoestand de afgelopen decennia sterk verbeterd. Maar er is ook wel eens wat misgegaan. Daarom werd het tijd voor bezinning. De RCE heeft, in samenwerking met het ‘molenveld’, de uitgangspunten voor het toekomstige beleid vastgelegd in ‘Een toekomst voor molens’.

Om allerlei redenen was het wenselijk de visie op de omgang met monumentale molens opnieuw te bezien en te bepalen in

welke richting de zorg voor de molens zich dient te ontwikkelen. Op 5 oktober jongstleden werd het document gepresenteerd dat voorlopig leidend zal zijn bij onder meer de ruimtelijke planvorming en de verlening van vergunningen en subsidies met betrekking tot molens.

‘Uitgangspunten voor de rijksoverheid bij de omgang met molens en molenrestanten zijn hun monumentale waarde, hun plaats in het landschap en hun functie in de maatschappij’, zo vermeldt de samenvatting. Genoemde aspecten zullen integraal worden benaderd en, zeer belangrijk, de waardering per afzonderlijke molen wordt gebaseerd op ‘wat er op dit moment is’. Dit laatste houdt in dat reconstructies, verplaatsingen en verhogingen niet langer aan de orde zijn. Heeft de molenstomp geen wieden meer? Is de molen ingebouwd

‘Een toekomst voor molens’ is een goed leesbare publicatie met veel interessante foto’s. Ze maakt deel uit van een serie beleidsvisies. Eerder verschenen delen over boerderijen en kerken. De uitgaven zijn in te zien, te downloaden en te bestellen via www.cultuurelfergoed.nl/direct-naar/publicaties.

Allemolens.nl

Gelijktijdig met de presentatie van 'Een toekomst voor molens' werd de nieuwe website www.allemolens.nl in gebruik gesteld. Deze is te karakteriseren als een kennisbank op molengebied. Je vindt er beschrijvingen, foto's, tekeningen, plattegronden en uiteenlopende archiefstukken. En dat niet alleen van bestaande, maar ook van verdwenen molens. Handig is ook het molenwoordenboek. De website ontsluit de collectie van Vereniging De Hollandsche Molen en geeft toegang tot moleninformatie bij andere erfgoedinstellingen. De nu opgenomen gegevens zijn nog maar een eerste stap; volgens plan wordt het aanbod, met name in de komende maanden, aanzienlijk uitgebreid.

geraakt in een industrieterrein? Vangen flatgebouwen de wind af? Het is allemaal niet leuk, maar het zal, zeer uitzonderlijke situaties daargelaten, zo moeten blijven.

De rijksoverheid blijft een voorstander van het laten draaien en malen van molens, vooropgesteld dat hierbij de monumentale waarden in acht worden genomen. Het laten werken van de molen is niet langer het onomstreden einddoel. Zolang het gaande werk redelijkerwijs is te repareren, zal dit gebeuren. Bij voorkeur volgens oorspronkelijke technieken en met authentieke materialen. Waar monumentale waarden niet in het gedrang komen, is er ook ruimte voor moderne oplossingen. De tijd dat molenrompen en -stompen weer werden ontwikkeld tot maalvaardige molens, is voorbij. Van die laatste zijn er inmiddels genoeg en de rompen en stompen hebben zo hun eigen waarde, is de redenering. Het nieuwe molenbeleid heeft ook consequenties voor de wijze waarop monumentenwachten deze objecten inspecteren en erover rapporteren. Diverse in molens gespecialiseerde monumentenwachters zijn hierover bijgepraat tijdens een bijeenkomst op 3 november bij Monumentenwacht Gelderland in Doorwerth.

Oog voor detail

Bovenlichten

Voor bij historische gebouwen kom je te tegen: ramen boven de voordeur die opvallen door een eenvoudige, meer complexe of originele decoratie. Wie erop gaat letten, zal spoedig merken dat er een enorme diversiteit is in deze bovenlichten. Want zo worden zulke ramen boven het kalf (de dwarsbalk) in een kozijn genoemd.

De toepassing van bovenlichten is een direct gevolg van de gewoonte om huizen te voorzien van een centrale gang. Dat had allerlei voordelen. De vraag was echter waar, midden in het gebouw, het daglicht vandaan moest komen. De oplossing was om boven de doorgaans massieve houten deur, in hetzelfde kozijn, een venster aan te brengen.

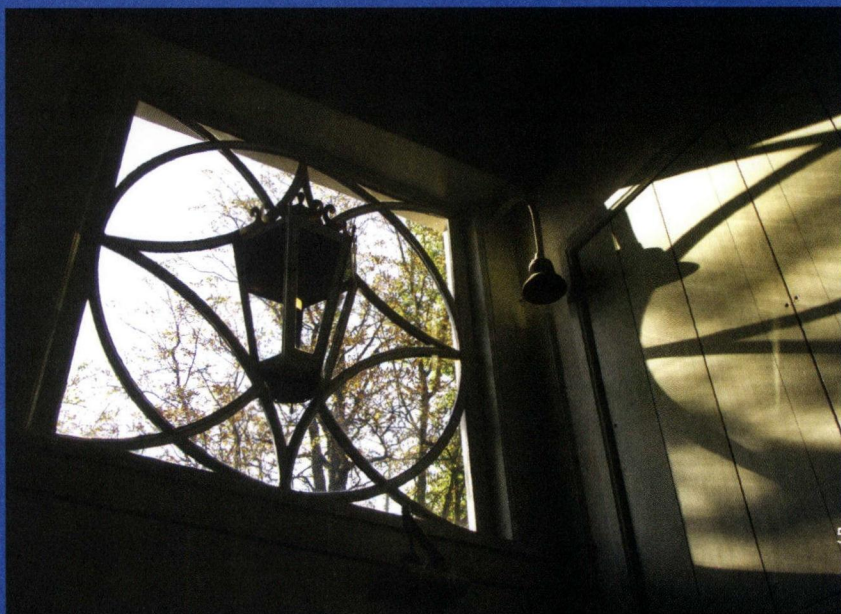
Omdat het deurkozijn in belangrijke mate het aanzien van een gebouw bepaalt, ontstond al snel de gewoonte om voordeur, kalf en vooral bovenlicht extra sierlijk uit te voeren. In het algemeen zijn de meest uitbundige verschijningsvormen (in barok- en rococostijl) ouder dan de meer eenvoudige (empire en later). De stijl van het bovenlicht zegt overigens weinig over de leeftijd van het gebouw, want veel bovenlichten zijn in de loop der tijd vervangen. Daarbij werd vaak de mode van het moment gevolgd. In de decoraties wordt niet zelden verwezen

naar het beroep of een ander kenmerk van de toenmalige bewoner.

In technisch opzicht zijn er twee groepen bovenlichten te onderscheiden. De oudste zijn de snijramen. Zij stammen uit de tijd dat er geen glas in grote afmetingen beschikbaar was. Daarom werd het bovenlicht opgebouwd uit rechte of gebogen houten roeden en ornamenten, alle voorzien van spinningen. Voor de vele tussenliggende vlakken werden ruitjes op maat gesneden. Vooral in de achttiende eeuw zijn op deze wijze bijzonder kunstige bovenlichten vervaardigd.

Toen er vlakglas in grotere maten beschikbaar kwam, werd er vaak nog maar één glasplaat per bovenlicht gebruikt. Daarvoor (soms erachter) werd de decoratie aangebracht, meestal van hout of gietijzer. Een bekend voorbeeld is de levensboom. In de eerste helft van de twintigste eeuw werden bovenlichten (ook die in raamkozijnen) vaak voorzien van glas-in-lood. Ook nu worden nog bovenlichten op maat vervaardigd, in vele verschijningsvormen en vaak afgestemd op de bewoner.

Op zijn website www.bovenlichten.net heeft liefhebber Ben Veldstra een mooie collectie voorbeelden en toelichtende tekst bijeengebracht. Erg handig om snel in het onderwerp thuis te raken.

Belastingdienst

Fiscaliteiten...

Het Bureau Monumentenpanden van de Belastingdienst (BBM) beoordeelt welke kosten voor de instandhouding van rijksmonumenten wel en niet aftrekbaar zijn. Hein Vessies geeft opheldering over lastige vraagstukken.

Biedt de versoering en vereenvoudiging van de monumentenaftrek ook voordelen?

De Staatssecretaris van Financiën heeft voorstellen gedaan om met ingang van 2012 de fiscale monumentenregeling ingrijpend te wijzigen. In de toelichting op de voorgenomen wetswijziging van de fiscale monumentenaftrek spreekt hij van versoering en vereenvoudiging van de regeling.

De aftrek voor uitgaven aan monumentenpanden zal worden ingeperkt. Bij de eigen woning zullen de vaste eigenaarslasten en de afschrijvingen niet meer aftrekbaar zijn. Van de onderhoudskosten zal nog slechts 80 procent aftrekbaar zijn; dit percentage geldt zowel bij de eigen woning als bij verhuurde panden en tweede woningen.

Een voordeel voor de monumenteigenaar is dat de drempels vervallen. Deze drempels zijn bij de eigen woning 0,8 procent van de waarde van de woning en bij verhuurde panden en tweede woningen 4 procent van de waarde.

Het totaal aan maatregelen betekent een versoering van de monumentenaftrek, maar ook een reductie van de administratieve lasten voor de monumenteigenaar. Voor monumenteigenaren die vóór 1 januari 2012 onderhoudsverplichtingen zijn aangegaan, wordt een overgangsregeling voorgesteld.

Overigens gaat het nog om wetsvoorstellen. De verwachting is dat er niet veel aan zal veranderen, maar er is pas zekerheid na de parlementaire behandeling.

Neem voor meer informatie contact op met Belastingdienst Utrecht-Gooi/kantoor Amersfoort/Bureau Monumentenpanden, Postbus 4050, 3800 EB Amersfoort, telefoon 033 - 450 52 77.

Duurzaamheid en Monumentenwacht

'We doen er nog een schepje

Het concept achter Monumentenwacht en het werk dat de monumentenwachters dagelijks doen, is zo duurzaam als het maar zijn kan: bevorderen dat door regelmatig, sober en doelmatig onderhoud historische gebouwen langdurig in stand blijven en een nuttige functie blijven vervullen. Maar monumentenwachten doen meer om duurzaamheid in de praktijk te brengen. In het belang van de eigen organisatie, de klant en de planeet.

Toen in de jaren zeventig de monumentenwachten werden opgericht, werd het woord 'duurzaam' lang niet zo vaak in de mond genomen als nu. Toch is duurzaamheid vanaf het begin een wezenskenmerk geweest van deze organisaties.

Monumentenwachters geven aan wanneer kozijnen, gootlijsten en windveren aan een schilderbeurt toe zijn of wanneer herstel van het voegwerk nodig is. Hierdoor blijft houtwerk goed beschermd en de buitenmuur beter bestand tegen vocht en verval. Tegelijk wordt voorkomen dat onnodig bomen wor-

den gekapt, dat er nog meer klei wordt verwerkt tot metselstenen en dat er voor deze processen op allerlei manieren energie wordt verbruikt. Door het tijdig schoonmaken van goten en het verhelpen van (dreigende) verstoppingen en lekkages wordt ernstige en moeilijk herstelbare schade aan gebouwen voorkomen, waardoor deze langer in goede staat blijven en een nuttige functie kunnen vervullen.

"Maar hoe duurzaam monumentenwachten van nature al werken, we doen er nog een schepje bovenop nu het thema zo actueel is

Het middagprogramma van de Landelijke Technische Dag omvatte een bezoek aan vooral de gebouwen van diergaarde Blijdorp

Duurzaamheid in de dierentuin

Elk jaar organiseert Monumentenwacht Nederland een Landelijke Technische Dag voor het personeel van alle monumentenwachten. In een aantal lezingen komen hier de laatste ontwikkelingen rond een thema aan de orde. Tijdens de laatste bijeenkomst, op 28 november in de Haaienzaal van de Rotterdamse diergaarde Blijdorp, stond duurzaamheid centraal. Er werd onder meer gesproken over een 'gereedchapskist' om duurzaamheid mee te bevorderen. Ook vertelde architect en bewoonster van landhuis Schouwenburg ('t Harde) mevrouw Fenneken Anneveld-van Wesel over de vele maatregelen die zijn getroffen om dit gebouw energiezuiniger en functioneler te maken. Het veelgeciteerde project geldt als een moderne klassieker op duurzaamheidsgebied (zie www.landgoedhuisschouwenburg.nl).

bovenop'

en steeds urgenter wordt", vertelt Fred Vos, directeur Monumentenwacht Nederland. "Onze technische commissie onderzoekt hoe we duurzaamheid op een zinvolle manier tot een vast aandachtspunt bij de inspecties kunnen maken. Daarvoor volgen we uiteraard de ontwikkelingen in het vakgebied. We nemen deel aan symposia en zetten ons netwerk in. Een stagiair ontwikkelt als afstudeeropdracht een 'duurzaamheidscheck'. Aan de hand daarvan zullen monumentenwachters snel in kaart kunnen brengen hoe het staat met bijvoorbeeld het energieverbruik van een pand. Zo lopen er meer projecten. Zodra de resultaten voldoende concreet zijn, zullen we in ons scholingsprogramma een cursus 'Duurzaamheid' opnemen. Met onze laatste Landelijke Technische Dag (zie kader) hebben we daar al een voorschot op genomen."

Monumentenwachten treffen binnen de eigen organisatie allerhande maatregelen die de duurzaamheid ten goede komen. Zo wordt het energieverbruik zo veel mogelijk beperkt en wordt er gekozen voor milieuvriendelijke middelen en voertuigen, zoals een inspectiebus op aardgas. Verder wordt het hergebruik van bouw materiaal gestimuleerd. Deze oude gewoonte, waarvan vele monumenten de sporen dragen, verdient juist in het kader van duurzaamheid de volle aandacht.

Diverse monumentenwachten zijn nauw betrokken bij of hebben een actieve rol in de diverse depots voor historische bouwfragmenten. Zo zijn er in Groningen goede contacten met de Stichting Monument en Materiaal, die oude bouwmaterialen beschikbaar heeft voor de drie noordelijke provincies. Monumentenwacht Overijssel en Flevoland werkt nauw samen met de Stichting Materiaal voor Monumenten. In Limburg is een organisatie in oprichting om waardevol twintigste-eeuws glas-in-lood

'Vaste klanten van het depot'

Rob en Joeve Volmer wonen in een voormalig stadskasteel in Zaltbommel. De geschiedenis hiervan gaat terug tot omstreeks 1400. In 2007 kregen ze de kans een verwaarloosd pand op een aangrenzend perceel te kopen. Naar verluidt was dit rond 1830 in gebruik als Stadsarmenschool. Daarna heeft het verschillende bestemmingen gehad. De laatste was jeugdcentrum.

"Het pand is diverse keren verbouwd. Toen wij het kochten was het uitgewoond. De raampartijen waren dichtgetimmerd en er was in geen jaren onderhoud uitgevoerd. Maar het idee dat we zo dicht bij huis over atelier- en cursusruimte zouden kunnen beschikken, sprak ons erg aan", vertelt docent en kunstschilder Rob Volmer. "Wij waren al abonnee bij Monumentenwacht Gelderland", vervolgt Joeve. "Voor ons woonhuis hadden we een enkele keer gebruik gemaakt van het Bouwfragmentendepot in Valburg." "Maar toen we aan dit project begonnen, zijn we er *vaste klant* geworden", zegt Rob met lichte spot. "We hebben er van alles vandaan gehaald. Binnendeuren, een buitenluis, balken voor het herstel van de zoldervloer, een lange houten trap en dat leuke raampje daar boven de gangdeur." Joeve:

"Plus de paneeltjes waarmee jij de meterkast hebt gemaakt, en de vloertegels in de gang, diverse sierlijsten en een stel kozijnankers. En nou vergeet ik vast nog wat." Rob: "Die mooie Deester dakpannetjes, compleet met kantpannen en nokvorsten."

De oude school is inmiddels omgetoverd tot een multifunctionele ruimte, geschikt voor cursussen, vergaderingen, presentaties en uitvoeringen. Alleen op zolder wordt nog volop geklust. "We hebben ook wel spullen op andere adressen gehaald," bekent Joeve, "maar het voordeel van het Bouwfragmentendepot is dat je goede afspraken kunt maken voor het geval iets toch niet blijkt te passen of je materiaal onderhoudt. En ook dat de prijzen schappelijk zijn. Bovendien krijg je gratis advies van Mark van Dinteren, de monumentenwachter die het depot beheert."

Is het niet extra ingewikkeld en arbeidsintensief om met gebruikt materiaal te werken? "Soms wel", geeft Joeve toe. "Op die vloertegels bijvoorbeeld hebben we heel wat uren zitten bikken en slijpen en schuren. Maar ze passen hier veel mooier dan nieuwe. De meeste bezoekers denken dat ze er altijd hebben gelegen. Dat vind ik het mooiste compliment dat je kunt krijgen."

een goede herbestemming te geven. Als laatste voorbeeld moet Monumentenwacht Gelderland worden genoemd. Deze organisatie beheert en exploiteert het Historisch Bouwfragmentendepot in Valburg. Een ruime loods waar talloze kozijnen, deuren, dakpannen en andere materialen zeer over-

zichtelijk zijn opgeslagen. Voorzien van labels met specificatie, zodat klanten direct zien of de afmetingen bruikbaar zijn.

Meer informatie: www.stichtingmenm.nl | www.historischbouw materiaal.nl | www.monumentenwacht-gld.nl/Bouwfragmentendepot/Website/Main.htm

Colofon

Monumentenwacht Nieuwsbrief is een uitgave van de Monumentenwachten van Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Flevoland, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg, en Monumentenwacht Nederland. **Samenstelling, eindredactie en coördinatie** Rik de Groot, Dries Kuijpers, Geert van der Varst, Fred Vos **Vormgeving en productie** Inpladi bv, Cuijk **Redactieadres** Monumentenwacht Noord-Brabant, Sparrendaalseweg 5, 5262 LR Vught, Telefoon 0411 - 64 33 66, Telefax 0411 - 64 34 05, E-mail info@mwnb.nl. Overname van artikelen uit deze nieuwsbrief is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

ISSN 1567 - 1399

Advies op maat voor fuserende kerken

Door de ontkerkelijking moeten steeds minder gelovigen steeds meer bijdragen aan de instandhouding van kerkelijke gebouwen. Op een zeker moment is dat niet vol te houden en zien kerkgemeenten en parochies zich genoodzaakt te fuseren. De vraag is dan welke gebouwen zullen worden behouden en welke worden afgestoten of herbestemd.

Bij deze afweging kunnen vele factoren een rol spelen. Een daarvan is de bouwkundige staat van de gebouwen, met inbegrip van de noodzakelijke onderhoudsmaatregelen en de te verwachten kosten. Monumenten-

wacht Utrecht kan deze gegevens voor alle gebouwen van een nieuwe parochie of kerkgemeente in kaart brengen; dus ook voor kerken en bijgebouwen die niet op een monumentenlijst voorkomen. Uit het totaaloverzicht kan vervolgens worden afgeleid welke objecten naar verwachting tegen de minste kosten voor langere tijd in goede staat kunnen worden gehouden.

Voor elk afzonderlijk gebouw komt er een eindrapport met een beschrijving van de onderhoudstoestand, een meerjarenonderhoudsplan (voor tien jaar) en een kostenraming. Daarnaast kan er een overkoepelend rapport worden gemaakt voor alle gebouwen van de parochie tesamen. Hiermee beschikt de opdrachtgever over een goede basis om te bepalen hoe het beschikbare geld het best kan worden besteed. Desgewenst adviseert Monumentenwacht ook bij de aansluitende werkzaamheden.

Bezuiniging dwingt tot hoger uurtarief

De kerntaak van Monumentenwacht wordt sinds jaar en dag gesubsidieerd door de Provincie Utrecht, maar de beschikbaar gestelde middelen nemen af. Voor het derde achtereenvolgende jaar worden in 2012 inflatie en prijsstijgingen niet gecompenseerd. Nog ernstiger is dat met ingang van 2012 onze exploitatiesubsidie met 15 procent wordt gekort. Hierdoor komen zowel onze inspectiecapaciteit als het uurtarief onder druk te staan. We zien ons daarom genoodzaakt het uurtarief voor onze basiswerkzaamheden te verhogen naar € 35 per manuur. Vanzelfsprekend houden wij de verdere gevolgen van de bezuiniging zo beperkt mogelijk voor onze abonnees. Bijvoorbeeld door meer differentiatie aan te brengen in de aard en frequentie van de inspecties. Wilt u hier meer over weten? Neem dan contact op. We leveren graag werk op maat.

Een van de opdrachtgevers voor wie wij een dergelijke inventarisatie uitvoeren, is de per 1 januari 2011 officieel gestarte parochie 'Heilige Drie-eenheid' te IJsselstein. Deze is ontstaan door een fusie van parochies uit IJsselstein, Montfoort, Harmelen, Nieuwegein, Benschop en Cabauw. Onze monumentenwachters inspecteren alle gebouwen van de nieuwe parochie. Daartoe behoren niet alleen kerken, maar ook pastorieën, een parochiehuis en diverse kleine bouwwerken op begraafplaatsen.

Over elk object wordt zo veel mogelijk relevante informatie verzameld. Hiertoe behoren plattegronden en tekeningen, maar bijvoorbeeld ook gegevens over installaties en de bijbehorende onderhoudscontracten. Deze hebben de monumentenwachters nodig om een goede schatting te kunnen maken van de financiën die voor de instandhouding nodig zullen zijn. Om diezelfde reden voeren zij tijdens de inspectie allerhande metingen uit.

Meer service met MWU-plus

Naast onze basiswerkzaamheden – bestaande uit inspecteren, noodreparaties uitvoeren en rapporteren – bieden wij een scala van aanvullende diensten aan. Denk bijvoorbeeld aan het maken van een werkbeschrijving of een kostenbegroting, het beoordelen van onderhouds- en restauratiewerk, het adviseren over bouwtechnische onderwerpen, het verzorgen van een subsidieaanvraag of het opstellen van een onderhoudsplan. Deze niet-gesubsidieerde activiteiten worden voortaan aangeboden onder de naam MWU-plus. Meer informatie over deze service is te vinden op www.mwu-plus.nl.

monumentenwacht **mw** utrecht

Bezoekadres
Utrechtseweg 3-F
Amersfoort

Postadres
Postbus 2120
3800 CC Amersfoort

T (033) 465 30 45

E info@monumentenwacht-utrecht.nl
I www.monumentenwacht-utrecht.nl